

Inleiding studiemiddag Verbinden en Ontsnippen vrijdag 17 november 2019

Nico Jonker versie: 13-11-19

Het is alweer de zesde studiemiddag over verbinden en ontsnippen.

Een collega noemde dit de ecologen toogdag waar ze zo aan het eind van het jaar naar uitkijkt.

Dat is mooi, maar het is goed om te herinneringen dat deze traditie is ontstaan vanuit de verdediging. We, dat zijn in dit geval overheden als Rijkswaterstaat, gemeenten, ProRail en provincies waren druk bezig met het maken van verbindingen tussen natuurgebieden. Dat is al behoorlijk lastig werk en er kwam ook steeds meer kritiek of die inspanningen wel de moeite waard waren. Met name aan nut en noodzaak van natuurbruggen of ecoducten werd getwijfeld. Ook door natuurbeschermers, de doelgroep dus.

En ook in de media stonden de natuurbruggen volop in de belangstelling.

Sceptis valt maar op een manier te bestrijden en dat is door goed onderzoek te gaan doen.

Monitoren en daarna evalueren.

En het moet gezegd worden dat schoot er in de praktijk vaak bij in.

Maar nu niet meer.

De afgelopen jaren zijn we steeds meer gaan onderzoeken of de natuurmaatregelen daadwerkelijk werken.

Echt volgens de plan do check act cyclus.

Soms geeft het onderzoek gelijk uitsluitel.

Zoals het onderzoek naar de effectiviteit van natuurvriendelijke oevers in het kanaal van Omval naar Kolhorn. De natuurvriendelijke oevers bleken een kraamkamer voor jonge vis. Daar zijn ze voor bedoeld. Goed besteed geld dus.

Soms ligt het ingewikkelder. In de binnenduinrand worden in het voorjaar veel padden doodgereden op weg naar de polder om hun ei-snoeren af te zetten. Op plekken waar heel veel slachtoffers vallen zijn paddentunnels aangelegd. Die worden daadwerkelijk gebruikt door vele honderden padden. Toch gaat het niet goed met de pad, hun aantal gaat gestaag achteruit. Het lijkt er sterk op dat het huidige aantal tunnels niet voldoende is voor een duurzame populatie. Het lijkt erop dat er een knelpunt zit bij de voortplantingswateren in de polder. Hier heeft het onderzoek naast inzicht ook vervolgvragen opgeroepen. We zijn goed bezig, de tunnels worden gebruikt, maar we zijn er nog niet.

Gelukkig komen er steeds meer nieuwe technieken beschikbaar om de bewegingen en gedragingen van dieren onderweg in beeld te brengen. We maken daarbij dankbaar gebruik van de kennis van onze verkeerscollegae en data-specialisten.

Een voorbeeld is het experimenteren met sensoren in faunapassages waar Mark van Heukelom over zal vertellen. Dat willen we samen gaan doen met PWN en Gooisch Natuurreserveaat.

We zijn ook nog druk bezig met het ontwikkelen van gevoelige geluidsapparatuur om vleermuisroutes in beeld te brengen.

In de omgeving van het Naardermeer loopt een onderzoek waarbij we DNA-monsters hebben genomen van de verschillende populaties van de Heikikker. Een soort die veel last heeft van versnippering.

Over de toepassingsmogelijkheden van eDNA zal Berry van de Hoorn van Naturalis meer vertellen.

Dit soort innovatieve toepassingen dragen we ook zoveel mogelijk uit. In de media, op landelijke bijeenkomsten, maar ook internationaal. Op het volgende Internationale Congres over verbinden en ontsnipperen in Portugal zijn er maar liefst zeven bijdragen die gaan over onderzoek wat in Noord-Holland wordt gedaan.

Een mooi voorbeeld zijn de eerste resultaten van de dwarsligger faunapassage (holle biels) ingenieursbureau Movares in de spoorlijn door het Naardermeer. Wellicht heeft u daar wat van mee gekregen.

Kortom: de innovatieve monitoring draait op volle toeren. En zo kunnen we de maatregelen evalueren en verantwoording afleggen.

In 2020 is het dertig jaar geleden dat we zijn begonnen met de Ecologische Hoofdstructuur, nu het Nederlands Natuurnetwerk. Een samenhangend netwerk van natuurgebieden en verbindingen gericht op het duurzaam voortbestaan van bijzondere soorten en levensgemeenschappen waar Noord-Holland een internationale verantwoordelijkheid voor heeft.

Waar kwam dat ook al weer vandaan?

In de zestiger jaren is veel onderzoek gedaan naar de soortenrijkdom op eilanden. Twee geniale wetenschappers, bioloog E.O. Wilson en wiskundige Robbert Mc Arthur deden daarbij drie belangrijke ontdekkingen:

Soortenrijkdom op een eiland is niet stabiel: er is sprake van permanent uitsterven en herkoloniseren

Hoe groter het eiland > hoe meer soorten

Hoe verder van de bron / vaste land > hoe minder soorten.

Ze wisten de data in een drietal elegante wiskundige formules te gieten en dat was de basis voor een nieuwe tak van wetenschap: de eilandbiogeografie.

De vraag is: wat heeft dat met de Noordhollandse natuur te maken?

Je kunt de natuurgebieden zien als een archipel van grote en kleine eilanden, waar een proces als permanent uitsterven en herkoloniseren ook speelt, net als de grote en isolatie van de eilanden.

En zo ontstond het plan om in Noord-Holland de bijzondere soorten en levensgemeenschappen te gaan versterken door 50.000 ha nieuwe natuur te gaan realiseren.

Dat klinkt als een enorme oppervlakte (ca 2% van de provincie). En dat is het ook.

Maar in de jaren tachtig waren er ook grote landbouwoverschotten en het landbouwbeleid was om (slechte) agrarische grond uit productie te halen. Over de locatie van die nieuwe natuur was intensief overleg met de Landbouw (we kwamen er samen uit).

Natuurgebieden vooral op zandgronden en veengebieden. Dat waren de agrarisch mindere gebieden. Klei gebieden primaat voor de landbouw; daarom zijn er zo weinig oppervlakte natuurgebied in de Kop en West Friesland. Zo ontstond in het spiegelbeeld van de ecologische hoofdstructuur een agrarische hoofdstructuur. Alleen werd die nooit zo genoemd.

Inmiddels zijn we dertig jaar verder en is ca 95% van de NNN gerealiseerd (oppervlakte). We zijn bezig met de laatste loodjes.

En hoe gaat het nu met de natuurverbindingen?

Uit allerlei onderzoeken blijkt dat de verbindingen tussen die natuurgebieden cruciaal zijn voor de biodiversiteit. Bovendien blijken de verbindingen, met name in het agrarisch gebied steeds belangrijker als zelfstandig leefgebied, zoals vlinders. Ze zijn een volwaardig onderdeel van het Natuurnetwerk en staan als zodanig op de kaart. Inclusief planologische bescherming. Het realiseren van verbindingen is weerbarstige materie en vraagt een lange adem. We hebben inmiddels heel mooie projecten, maar ook moeizame. Kortom: dit is een goed moment om de voortgang te evalueren. Daarom hebben we Arda van Helsdingen gevraagd om een wervend verhaal te maken hoe we verder kunnen met de realisatie van de natuurverbindingen. De startbijeenkomst is al geweest en de resultaten zijn veelbelovend. Arda zal hier kort meer over vertellen.

Maar een paar zaken zijn al duidelijk. Om verbindingen tot een succes te maken loont het om breder te kijken dan alleen biodiversiteit. Een natuurverbinding kan ook veel betekenen voor recreatie en landschap. Tot nu toe beperken we ons vooral tot het land. Het water blijft buiten beeld, terwijl daar ook veel versnippering aanwezig is en een wereld valt te winnen. Camiel Dijkers en Arjen Kikkert doen alvast een voorzet met verhalen over vispassages en het Noordzeekanaalgebied.

Wat ons betreft zijn bij verbindingen de biodiversiteit en doelsoorten het uitgangspunt, maar kijken hoe we bij de realisatie zoveel mogelijk andere zaken mee kunnen nemen. En zo komen de natuurverbindingen ook gereed. Dat moet binnen dertig jaar lukken.